

Ілонка (скорочено)

Олесь Гончар

Олесь Гончар

Ілонка

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Глухе угорська село Сент-Іштван закинута далеко від центральних доріг, від великих міст. У цьому селі живе Ілонка. У неділю вранці дівчинка випурхнула з хати в біленькому платтячку. Навкруги було тепло, м'яко, якось шовково, почувалося свято. Батькова кузня стояла зачинена. На полях нікого не було. У костьолі вже грав орган. Під хатою чистив свої чоботи сержант Лошаков, а його товариш – веселий і добрий Лукич – вмивався біля колодязя. Дівчинка привіталася до чоловіків. Всі діти Сент-Іштвана визнають за Ілонкою право гордитися тим, що саме в її хаті мешкають коменданти, що Ілончина мати готує їм їсти, а Ілончин батько, коваль Штефан, курить щовечора з комендантами запашні тютюни та розмовляє з ними, немов з братами.

Ілонка качає для Лукича воду, а він вмивається. Вона готова б ціле озеро добути з землі для Лукича! Хай би змив оті рубці, що лягли йому через усі груди. То від швабських осколків. Хтозна: може, летіли люті осколки десь просто в Ілончине серце, та перепинив їх Лукич своїми грудьми. Минула війна. Ось уже кілька місяців не здригається від бомб зелений Сент-Іштван.

Вулицею йдуть і йдуть селяни до костьолу. Поважно кивають у Штефанів двір, здоровлячи комендантів. Ніколи ще цей убогий двір простого коваля не зазнавав на собі такої шаноби. Літні господарі вітають перше Лукича, потім уже Лошакова. А рум'янощокі дівчата, навпаки, передусім помічають молодого сержанта. Кожна з дівчат мріє, щоб з нею йшов у танець Лошаков. Однак він нікому не віддає переваги і танцює лише з своїм автоматом. Лукич не парубок, у нього десь дома є восьмирічна дочка Оленка. У вільний час Лукич ковалює на кузні нарівні з Ілончиним батьком.

Сьогодні у селі буде відзначено збір першого післявоєнного винограду. На подвір'я зайшов небалакучий лейтенант Вечірко, кремезний, вилицюватий юнак з крутим підборіддям, завжди, навіть у свято, нагонить на інших настрій діловитості і серйозності. Саме він, Вечірко, якраз і є справжній комендант Сент-Іштвана, а на Лошакова і на Лукича випадає лише роль його, лейтенантового, так би мовити, гарнізону. Але селяни величали комендантами підряд усю озброєну трійцю. Ілонка ще й досі не може так легко порозумітися з лейтенантом, як з Лукичем або з Лошаковим, хоча офіцер розмовляє по-угорському набагато вільніше, ніж вони. На пустощі, на лясинах та жарти у Вечірка зовсім не вистачає часу. Бачить його щодня, а все так, наче

вперше.

Ось і зараз Вечірко, не помічаючи Ілонки, звертається до Лошакова. Наказує кудись їхати. Сержант перекидає автомат на спину, викочує з сіней велосипед. Куди поїде Лошаков? Якщо в графський ліс, то звідти він привезе кому-небудь листа, чималий пакунок журналів та газет, цигарок і портянок. В лісі стоять табором багато-багато Лукичів та Лошакових з кіньми, танками й гарматами. Чи, може, Лошаков поїде в містечко, в тамтешню комендатуру? Якщо так, то назад він повернеться аж надвечір, маючи в кишені для Ілонки тонку міську цукерку.

Старому Лукичу лейтенант наказав почистити свій автомат, а сам зайшов до кімнати і заглибився у свої папери. Ілонці відомо, що всі троє – Вечірко, Лошаков і Лукич – давні бойові друзі. Лошаков і Лукич були у Вечірко підлеглими. Під час бою лейтенанта поранило. Але, замість того щоб вийти з небезпеки, він і далі командував боєм. Аж не віриться Ілонці, що така хоробра людина сидить зараз в її хаті.

За обідом Штефан поділився з лейтенантом чутками, буцімто десь за Мором на хуторах поліція піймала салашистського бандита, годованця одного з відомих паліїв війни. Кажуть, ніби їх прибуло кілька молодчиків із самого Будапешта і завдання вони мають вистежувати і вбивати на глухих дорогах поодиноких радянських бійців, щоб потім забрати в них для власного маскування радянські документи, ордени та мундири.

Було видно, що лейтенанта не здивували такі разючі новини. І Лукич на них реагував досить спокійно. Зате інші гості загули, мов потривожені бджоли. Як? Знову оті виродки виповзають із своїх щілин? Знову хочуть накликати лиха, їм ще мало війни та руїни?

В хаті було повно гостей. Заради свята посходилися всі Штефанові брати з дружинами, з синами та дочками. Ілончина мама Бежіка тільки те й робила, що бігала з глеком до льоху та назад. Красуня Ілонка теж сиділа за спільним столом, розшарівшись, розцвівши поміж своїми двоюрідними сестрами та братами. Ілонці було шкода, що між гостями нема Лошакова.

Згодом гості встають і йдуть на карнавал на околиці села, у світлі простори нив та виноградників. Урожай уже зібрано. Процесію карнавалу ведуть заклечані коні, запряжені в дерев'яного високого воза, вздовж якого розляглася величезна дубова бочка з вином. Зверху на бочці красуються загримовані дівчатка, наряджені в білих русалок. Поміж ними – Ілонка. За возом ідуть невтомні музики, пливуть натовпом танцюристи, здіймаючи за собою хмару куряви. Дорога в'ється на сусіднє словацьке село Поставці. Вже здавна так повелося, що цей день завершується приходом у гості до поставчан, таких же виноградарів та хліборобів.

Ілонка шукає очима Лукича і лейтенанта. Вони теж крокують у цьому врочистому поході. Жаль, що немає Лошакова. Бо хто ж, як не сержант, був вартовим і захисником оцих рясних виноградників, що принесли людям стільки втіхи та радості.

А він у цей час уже недалеко. Мчить назустріч карнавалові безлюдною доріжкою поміж безкраїми виноградниками, везе з міської комендатури дуже важливі вісті... І раптом сержанту хтось вистрелив у ногу. Згарячу Лошаков проїхав ще кілька метрів тоді

помітив, що з пробитої халяви чобота у нього сочиться кров. Кинув геть велосипед, зняв автомат, випростався, перемагаючи біль. Але ніде нікого й нічого. І зненацька знову постріл. Куля тонко просвистіла біля самого вуха. Лошаков інстинктивно пригнувся. Він встиг помітити, як неподалік за кущами звився димок. Старанно прицілившись, Лошаков з коліна послав у тому напрямку коротку автоматну чергу...

Одним з перших постріли почув лейтенант. Вечірко рішуче махнув рукою, і музика змовкла. Всі зупинились, примовкли. Хто стріляє? Чому? Лейтенант і Лукич, опинившись одразу поперед інших, стояли, насторожено прислухаючись в далечінь, похмуро оглядаючи місцевість. Напруга наростала. Жінки розгублено перешіптувались. Гнівno загули чоловіки. Лейтенант і Лукич, про щось радячись на ходу, швидко рушили вперед. Слідом за ними ринув увесь похід. Це вже рухався роздратований натовп, гнівний, лютий, сторожкий. На бочці не лишилось нікого. Коні йшли самі за людським натовпом.

Ілонка перша помітила серед шляху перекинутий велосипед. Лошаков підвівся над виноградними кущами, живий, спітнілий, весь вкритий дорожнім пилом, і зробив лейтенантові якийсь знак рукою. За хвилину вже всі були коло нього. Оточили сержанта тісним колом, схвильовано оглядали, розпитували. Ілонка стояла, не чуючи себе, приголомшена незвичайним виглядом сержанта. Прострілений, закривавлений чобіт, наспіх перетягнута ременем нога, виявлена в пилюці міська цукерка, що стирчала з сержантової кишені. В кількох словах Лошаков доповів лейтенантові, що сталося.

Лошаков підстрелив ворога, і слід вів попід кущами кудись на захід. Доки Лукич з кількома молодицями робив Лошакову перев'язку, лейтенант розподілив учасників карнавалу на групи, призначив старших і, розтлумачивши їм завдання, розіслав людей в різні кінці виноградників. Селяни йшли, як на звіра: з паліччям у руках, з войовничим обуренням у поглядах. Дедалі тісніше змикалися лави...

Лейтенант Вечірко разом з Лукичем, Штефаном та кількома селянами рухався по основному сліду, що його лишив за собою відповзаючий ворог. Ілонка трималася батька. Усі боялися, щоб злочинець не втік. Ілонка попросила батька взяти її на руки, можливо, вона побачить. Штефан деякий час думає над доньчиними словами. А потім взяв Ілонку на руки, посадив собі на плече. Батько боявся, щоб білого вбрання дочки не побачив ворог.

Ілонка напруженим зором оглядає плантації. Раптом вона здригнулась і міцно припала до батька. Приголомшений Штефан рвучко пригнувся. Ілонка схвильовано зашепотіла, щоб батько випростався. Штефан випростався, обома руками тримаючи Ілонку, мов сокола на плечі. До злочинця ще була чимала відстань. Він швидко відповзав у глиб широкого вибалка, тримаючись тіні. Ілонка стежила за ним. Обшарпаний, закудланий, він відповзав якомсь розлючено й нервово, і коли озирався на погоню, дівча виразно бачило його смертельно бліде, гидко перекошене обличчя.

Лейтенант мовчки йде попереду з револьвером у руці, Лукич – з автоматом наготові. Все швидше прослизують поміж кущами вперед, батько з Ілонкою на плечі

ледь встигає за ними. Ілонка пильнує.

Десь далеко у вечірньому тихому повітрі весело вдарили святкові бубни. То, видно, поставчани вже виходили зустрічним карнавалом на шлях.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу